

Czövek Erna szellemi öröksége

Fókuszban az életpálya tananyagreformeri és szakírói szerepmotívumai

Szerző:

Réti Tamás¹

PTE BTK „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola

Tóth Aladár Zeneiskola (Budapest)

Absztrakt:

Tanulmányunk – elsődleges és másodlagos forrásokra egyaránt építve – átfogó képet ad Czövek Erna életútjáról, valamint fókuszba helyezi az alkotó kottakiadványait és zenepedagógiai közleményeit. Az írásmű a Czövek Erna élettörténetét feltáró kutatásunk részeredményeinek bemutatására vállalkozik. Ezen túlmenően a céljaink között szerepel a Czövek Erna halálának 40. évfordulójáról való megemlékezés az élettörténet meghatározó állomásainak és az alkotó zenei életben betöltött sokrétű szerepeinek felvillantásával: a tanári pályakezdés, a zongoratanár, publicista, minisztériumi előadó, zeneiskolai igazgató és a zongora tantárgy kottakiadványainak megújítója.

Kulcsszavak: Czövek Erna, kottakiadvány, zenepedagógia, zenepedagógiai periodika, zongoraiskola

Diszciplína: zenepedagógia, zenetudomány

Bevezetés

Czövek Erna a XX. századi magyar zenepedagógia és zongorapedagógia legmeghatározóbb alakítóinak egyike. 124 éve, 1899-ben született és 40 éve, 1983-ban hunyt el. A zongoratanár, zenepedagógus, igazgató és tananyagreformerek szerepeiben, valamint a zenei közélet számos területén közreműködő aktorról alapfokú művészeti iskolát neveztek el 1996-ban², valamint

¹ Elérhetőség: retitamas82@gmail.com.

² Elérhetőség: Czövek Erna Alapfokú Művészeti Iskola, 2092 Budakeszi, Iskola köz 3.

munkásságáról hangversenyekkel emlékeztek meg³. Mindezek ellenére kevésbé meghatározó helyet vívott ki a zenepedagógiai kánonban, zenepedagógiai tevékenysége pedig az idő múlásával egyre inkább háttérbe kerül. Szakmai munkássága és neve újra és újra felbukkan a XXI. századi szakirodalmakban (DUFFEK, 2015; PETHŐ, 2013, 2020; VAS, 2015 etc.), valamint szakmai eredményeiről rövid áttekintést adnak a zenei lexikonok (SZABOLCSI & TÓTH, 1965; BORONKAY, 1983), valamint Révai új lexikona (BALÁZS-ARTH, 2000). Életútjáról, szakmai munkásságának produktumairól azonban töredezett keresztmetszet rajzolódik ki.

1. kép – Czövek Erna az 1960-as években

(Forrás: Tóth Aladár Zeneiskola, Budapest)

A források

A karrierút rekonstruálásához források széles körét helyeztük górcső alá, amelyek között intézménytörténeti évkönyvek, szakmai periodikákban megjelent közlemények és levéltári iratok kerültek a feltáró vizsgálat látóterébe. Ezen kívül kiemelt fontosságot tulajdonítottunk az egykori növendékek és kollégák interjúkötetben, monográfiákban és évkönyvekben megjelent visszaemlékezéseinek, továbbá a Czövek Erna személyes hagyatékában található képi és írásos forrásoknak.

Az életút feltárásához kiindulási alapot a Czövek Erna által készített életrajz, valamint a személyes iratok és levelek jelentették. Az karrierút szakírói és tananyagreformeri pályaszakaszának vizsgálatát az *Országos Széchényi Könyvtár*, a *Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár*, továbbá az *MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Zenetudományi Intézet Magyar Zenei Folyóiratok Digitális Adatbázisa*, az *Arcanum Digitális Tudománytár*, a

³ A Czövek Erna emlékére rendezett teremavató ünnepség 2013-ban a Tóth Aladár Zeneiskolában, Czövek Erna hamvainak végső nyughelyre helyezése 2016-ban, Emlékünnepség 2017-ben a Czövek Erna Alapfokú Művészeti Iskolában etc.

MATARKA (Magyar folyóiratok tartalomjegyzékeinek kereshető adatbázisa) és a *Hungaricana* (Közgyűjteményi Portál) adatbázisai segítették.

Czövek Erna élettörténetének kiemelkedő eseményei

Czövek Erna 1899 decemberében született polgári család gyermekeként a mai Románia területén található Orsován. A család bízva a jobb anyagi körülményekben, a szülővárost elhagyva az 1910-es években Budapesten telepedett le a családfenntartó adóhivatali főellenőri kinevezése miatt. A szülők felismerve gyermekeik, Erna zeneművészet és Margit képművészet iránti érdeklődését – egyúttal kihasználva a főváros által nyújtott kulturális lehetőségeket és támogatva tehetségük kibontakoztatását –, tanulmányaikhoz megfelelő intézményeket választottak.

A támogató háttérnek köszönhetően Czövek Erna a polgári leányiskolai tanulmányaival párhuzamosan az alapfokú zenei képzést is elkezdhette zongora szakon. A Székesfővárosi Zeneiskola Koronaőr utcai alsófokú zenetanfolyamain az ismert zongoraművész, Földessyné Hermann Lula (1877–1955) osztályában a négy „*alapfokú*” évfolyam elvégzése után a Székesfővárosi Zeneiskola „*középfokú*” és „*felsőbbfokú*” tanfolyamait is teljesítette, majd zenei tanulmányait az 1922/1923. tanévben zenetanításra jogosító oklevél megszerzésével zárta az intézményben. (GESZLER, 1937: 27)

Czövek Erna a zongoratanári mesterséghez szükséges első gyakorlati tapasztalatait már a képesítés megszerzése előtt, 1919-ben szerezte „Alma Materében”, ahol a Székesfővárosi Zeneiskola Aréna és az Iskola úti zenetanfolyamok óraadói feladatainak ellátására kapott felkérést.⁴ A korabeli sajtó híradásai alapján Czövek a tanári szerep szárnypróbálgatásain túl – különböző zenei és irodalmi esteken – koncertpódiumi előadóművészként is bemutatkozott (NÖVENDÉK-HANGVERSENY, 1918; EGYESÜLET, 1922; HANGVERSENYEK, 1922; KASSAIK-ESTÉLYE, 1922).

Az 1920-as évek az útkeresés időszakát jelentették a fiatal zenepedagógusnak. Későbbi férje, Szeiler Emil (1898–1943) révén megismerkedett az erősen baloldali és radikális nézeteket képviselő Galilei kör jelszavaival („*tanulni és tanítani*”), valamint kapcsolatba került Madzsarné Jászi Alice (1877–1935) és Dienes Valéria (1879–1978) táncpedagógusokkal. (RUBIN, 1928: 466)

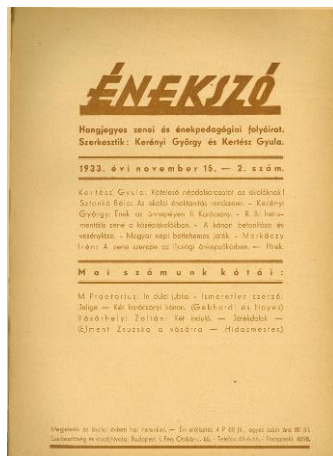
Czövek Erna már gyermekkorában „*színészi hajlamokat mutat, érdekli a mozgásművészet*” (BARTH, 1984: 73), amit Dienes Valéria és Madzsarné Jászi Alice

⁴ CZÖVEK ERNA, rendezetlen iratok, Czövek Erna Alapfokú Művészeti Iskola, Budakeszi.

mozdulatművészeti kurzusain bontakoztatható ki, ahol mozgásművészetet tanult, továbbá táncosként és zongorakísérőként is közreműködött. Egész életre szóló hatással voltak rá a Madzsar Alice neve által fémjelzett iskola előadásai, ahol „egymást követték az új kompozíciók, a pantominek és árnyjátékok, a koreografikus oratóriumok, a gép- és munkatáncok” (PALASOVSKY, 1979: 7). Az 1928-ban alakult Madzsar művészcsoporthoz révén megismerkedett Palasovszky Ödön (1899–1980) rendezővel, valamint Kozma József (1905–1969) zeneszerzővel.

Czövek Erna 1927-ben elnyerte a Székesfővárosi Tanács tanári kinvezését (160.275/1927/VII. határozat) a Székesfővárosi Zeneiskola zongora tanszékére, ahol 1945-ig folyamatosan tanított az intézmény különböző telephelyein, valamint fáradhatatlanul törekedett pedagógiai tudásának gazdagítására. „Mint muzsikus és mint zene tanár állandóan képezte magát Varró Margitnál, Kadosa Pálnál, Weiner Leónál [...] Máthé Miklósnéval gyümölcsöző tapasztalatcseréket folytatott.” (BARTH, 1984: 74) Ezen túlmenően 1932-ben tanulmányúton vett részt Berlinben. Dobszay László emlékezéséből is kirajzolódik, hogy Czövek Erna „élete végéig tanulékony volt, de mindig úgy, hogy önmaga látásmódján, korábbi tapasztalatain, meggyőződésein átszűrve, azokkal összhangba hozva építette be egyre gazdagodó eszmerendszerébe a tanultakat.” (DOBSZAY, 1983: 4)

2. kép – Énekszó, hangjegyes zenei és énekpedagógiai folyóirat

(Forrás: saját felvétel, *Énekszó*. 1933, I. évf. 2. sz.)

1933-ban az újonnan indult *Énekszó* című zenepedagógiai folyóirat hangszerpedagógiai rovatának szerkesztésére kapott felkérést Veress Sándorral (1907–1992), majd a lap mellékleteként megjelent *Hangszer* című kiadvány főszerkesztője lett. Czövek és Veress közös szakmai munkája nem kizárólag a szakmai periodika szerkesztésére korlátozódott. Egy ország zenei nevelésének ügyéért *zenepedagógiai szemináriumok* elnevezéssel pedagógiai

műhelyt hívtak életre azért, mert észrevették, hogy „*nagy szükség volna arra, hogy valami módon egymásra találjanak a „nagy” pedagógusok és a fejlődőképes „kis” zene tanárok, s ennek a közeledésnek a létrehozásában többet segít az élőlő, mint a betű*” (CZÖVEK, 1939: 41-42). Az első szeminárium 1934-ben került megrendezésre „*Molnár Antal lelkes elnöklése alatt a Zeneművészeti Főiskola XVIII. sz. termében*” (VERESS, 1947: I), majd „*éveken át gyakori gyülekezőhelye volt a haladó szellemű zenepedagógusoknak.*” (VERESS, 1947: I)

Az előadássorozatok témái a zenepedagógia széles spektrumát érintették, „*kiváló előadók tanításain és termékeny vitákon érlelődtek meg azok a gondolatok és kristályosodtak ki azok az alapelvek, amelyek végül a magyar hangszeres zenepedagógia [...] teljes átforgalmazásához és új alapokra való helyezéséhez vezettek.*” (VERESS, 1947: I) A szakmai rendezvényeken olyan princípiumok fogalmazódtak meg, mint a hangszer tanulást megelőző képességfejlesztést segítő zenei előképző, valamint a magyar nép- és gyermekdalokra alapozott hangszer tanulás.

A II. világháború utáni veszteségek ellenére Czövek Erna 1945-ben fáradhatatlanul látott munkához a zenepedagógia reformgondolatainak keresztülvitelért, valamint az alapfokú zeneoktatás szervezeti rendszerének felépítéséért. Először a Magyar Pedagógusok Szabad Szakszervezete (a továbbiakban: M.P.Sz.Sz.) zenei tagozatának titkáráként a magánoktatás szervezett irányításával zenepedagógus munkaközösségek létrehozásáért küzdött, ami a gyakorlatban azt jelentette, hogy „*a zene tanárok bár ugyanúgy tanítanak továbbra is, mint eddig: a növendékek lakásán, meg saját lakásukon, de közös tantestületet alkotnak, növendékeiket közösen (körzetenként) vizsgáztatják, a növendékeiknek bizonyítványt adnak, közösen hirdetnek és részesülnek mindabban a kedvezményben, amit az állam a dolgozóknak biztosít.*” (CZÖVEK, 1947b: 14)

Ezen túlmenően mident elkövetett azért, hogy széles körben terjessze a korábbi zenepedagógiai szemináriumokon kidolgozott reformgondolatokat, ami a gyakorlatban azt jelentette, hogy „*a hangszer tanulás alapja nem lehet más, mint maga a zenei anyanyelv, – a magyar népdal, – s a magyar népzene dallam és ritmusvilágából fakadó gyakorlatok és előadási darabok.*” (CZÖVEK, 1945: 250)

Czövek Erna „*harcos volt, de nem a mindenre elszánt forradalmár hősiességével, hanem valami ártatlan gyermeki derűvel szemében.*” (DOBSZAY, 1983: 6) Kodály Zoltán zenepedagógiai elveit a hangszeres oktatásra alakítva a tömegek zenei neveléséért küzdött, valamint az egységes alapfokú zeneoktatási rendszer kidolgozásának gondolatait képviselte 1948 és 1950 között a VKM zenei előadójaként, majd miniszteri tanácsosaként is. Egyik kardinális feladatáé – ami a XXI. század alapfokú zeneoktatásának

alapját jelentette – „*meg kellett szervezni a zeneiskolák államosítását országos viszonylatban, a készülő reform szerint. Ebben a zenetanítás hármass tagozódását kellett érvényesíteni, alsó, közép és felső fokra az összes szervezeti és személyi javaslatokkal együtt.*”⁵ Czövek Erna minisztériumi tevékenysége ugyan rövid ideig tartott, de annál maradandóbb nyomokat hagyott; a szervezeti struktúra kidolgozásán kívül feladatai közé tartoztak: a szakmai látogatások, intézmények működési kérelmének elbírálásai, a szakmai továbbképzések vezetése és szervezése, továbbá zenei versenyek értékelése és zenekarok minősítő meghallgatásai.

Az 1950-es években Czövek Erna újra a zongoratanár szerepben érhető tetten. 1950-1952 között az Állami Zenei Gimnázium zongoratanára, majd 1952-től 1961-es nyugdíjazásáig a Fővárosi Zeneiskola Szervezet 1. számú Körzeti Zeneiskolájának igazgatója. Vezetése alatt az intézmény innovatív törekvései mintául szolgáltak és felkeltették számos hasonló intézmény érdeklődését. Czövek Erna „*olyan emberekkel vette körül magát, akik az alsófokú zeneiskolák közül a legpezsgőbb zenei életet biztosították.*” (Oberfrank Géza visszaemlékezése, lásd BARTH & ISPÁNKI, 2003: 39) Tantestületének tagjai között a zenei élet kiváló szakembereivel találkozhatunk (a teljesség igénye nélkül: Béres János, Dobszay László, Durkó Zsolt, Nógrádi László, Oberfrank Géza, Papp Lajos, Pálfalvi József és Szokolay Sándor etc.). Az intézmény ezen időszakához kapcsolódik a szolfézs és zeneirodalom tárgyak tartalmi kidolgozása, ugyanis – Nógrádi László visszaemlékezéséből idézve – „*[...] 1957 és 1962 között komoly szolfézs alkotóműhely működött*” és „*az alsófokú szolfézsoktatás fénykora volt ez az időszak.*” (BARTH, JENEY, SALLAI, & SZAKÁLY, 1994: 27) Ahogy Czövek Erna is fogalmazott: „*Az 1-es körzet világraszóló szolfézs szakkört alakított ki, Dobszay volt a zászlóvivő [...] én mindenben igyekeztem őt segíteni. Órákig tartó szakköreink voltak, értelmes, halálos vitáink, és nagyon jól éreztük magunkat. Egy-két év múltán már más körzetekből is jöttek tapasztalat-cserére és hírünk elszéledt.*”⁶

Czövek Erna igyekezett bővíteni az intézmény képzési struktúráját, így az oktatott tantárgyak között elindulhatott a fúvós tanszakon furulya, fuvola és klarinét, valamint a citera, cimbalom és gitár intézményi szintű oktatása. (BÉRES, 2020)

Dobszay László úgy emlékszik egykori igazgatójára, hogy „*nagyon szerette a fiatalokat, szinte kivételezett velük. A tehetség nála szabad utat kapott, a tévedés lehetőségével együtt. Kísérletekre, új ötletek kipróbálására mindig módot nyújtott.*” (BARTH, 1984: 87) Czövek emberileg és szakmailag egyaránt figyelte és támogatta a kezdőtanárok munkáját. Így

⁵ Önéletrajz (részlet). CZÖVEK ERNA, rendezetlen iratok, Czövek Erna Alapfokú Művészeti Iskola, Budakeszi.

⁶ Levél (részlet). CZÖVEK ERNA, rendezetlen iratok, Czövek Erna Alapfokú Művészeti Iskola, Budakeszi.

készült el és jelent meg 1957-ben Béres János hiánypótló *Furulyaiskola 1.*, majd 1960-ban *Furulyaiskola 2.* kottakiadványa, valamint indult el további hangszeriskolák és zenepedagógiai kiadványok összeállítása és kiadása. Czövek Erna a zenei tehetség különböző megnyilvánulásait hangsúlyosan kezelte, ezért a pályára készülő és az átlagos zenei képességű növendékek, valamint a későbbi A és B tagozat szétválasztását támogatta. Ezen túlmenően a Czövek Erna által vezetett intézményben „*közös gond volt, hogy lehet örömet és egy életre elkötelezettséget az amatőr is, hogyan élje túl kis kudarcait, hogyan érje el a legkevesebb kinnal a szerényen tisztességes hangszeres tudást, s ha nem tudná a hangszerén kifutni, hányféle olyan új főtárgyat tudunk kitalálni, mely mégis megtartja őt a zene tanulása mellett.*” (Dobszay László visszaemlékezése, lásd BARTH, JENEY, SALLAI, & SZAKÁLY, 1994: 30) Az új tanszakok és tantárgyak elindítása mellett 1958-ban az intézmény tanárai „*Muzsikáljunk együtt*” címmel hangversenysorozatot indítottak el a kamarazenélés népszerűsítésére, ami egyúttal alapot teremtett a kamarazene főtanszak elindításához.

Czövek Erna „*működése a szakmai igényességet egy nagy szabadság szellemével kombinálta, ami különösen abban az időben, az ötvenes évek vége felé – valóságos oázissá tette*” az intézményt (Dobszay László visszaemlékezése, lásd BARTH, JENEY, SALLAI, & SZAKÁLY, 1994: 29). Czövek Erna 1961-es nyugdíjba vonulása sem jelentette a zenei élettől való háttérbe vonulást. 1982-ig a III. kerületi és a VI. kerületi zeneiskolák óraadó zongoratanáraként folyamatosan dolgozott.

Szokolay Balázs egykori növendék emlékeiben Czövek Erna „*egy nagy személyiség volt*” (Szokolay Balázs visszaemlékezése, lásd INTERJÚFELVÉTEL, 2020). Ezen túlmenően „*egy varázsló lehetett*”, ugyanis a zongoraórákon növendékeiből „*kihozta a zenéhez való viszonyulást.*” (Szokolay Balázs visszaemlékezése, lásd INTERJÚFELVÉTEL, 2020) Kiemelkedő sikereket ért el egykori tanítványai: Csalog Gábor, Dobszay Ágnes, Oberfrank Péter, Oberfrank Géza, Szabó Orsolya, Szokolay Balázs, Szokolay Gergely.

Közéleti tisztségeket is vállalt, ugyanis a Liszt Ferenc és Kodály Zoltán Társaságok tiszteletbeli alapító tagja volt. Ezen túlmenően 1959-től a *Parlando* zenepedagógiai folyóirat indulásától szerkesztőségi tagként támogatta a lap kiadását, továbbá szakmai írások szerzőjeként fejtette ki zenepedagógiai célkitűzéseit és gondolatait. Mindemellett haláláig tananyagmegújító aktív kottakiadvány szerkesztői és szakírói munkát folytatott. *Emberközpontú zenetanítás* címmel 1975-ben a Zeneműkiadónál jelent meg zenepedagógiai tapasztalatait összegző monográfiája, s további tervei között szerepelt Carl Adolf Martiensen (1881–1955) 1954-ben megjelent *Schöpferischer Klavierunterricht* című munkájának magyar

nyelvű megjelentetése, továbbá korábbi írásaiból *Szemelvények Fél század magyar zenepedagógiájából* címmel tanulmánykötet kiadása.

Czövek Ernát 1983-ban Dobszay László és Till Ottó búcsúztatta a Farkasréti temetőben. Béres János kezdeményezésére 2016 márciusában ünnepélyes keretek között történt meg az újratemetése a Budakeszi Önkormányzat által biztosított díszsírhelyen.⁷

3. kép – Czövek Erna sírhelye (Budakeszi)

(Forrás: saját felvétel)

Czövek Erna a tananyagreform

A Czövek Erna és Veress Sándor által 1934-ben elindított Zenepedagógiai Szemináriumokon fokozatosan körvonalazódott egy olyan új szakmapedagógiai irány, amelynek kidolgozása és megvalósítása markánsan megváltoztatta a zenepedagógiai gondolkodást. A szemináriumok vezetői felismerték, hogy *„a hazai zenetanulást általában még mindig a német zene hegemoniája jellemzi. A hangszer-iskoláktól a legmagasabb fokig a bécsi klasszikusok és a romantikusok szelleme uralkodik a tananyagon, s ezt képviselik az összes tanulmányok és az előadási darabok túlnyomó része.”* (CZÖVEK, 1945: 250)

Czövek Erna zongoratanárként, valamint az M.P.Sz.Sz. zenei tagozatának titkáráként igyekezett segíteni a zenepedagógiai reformokban *„a hangszeres zenepedagógia felfrissítésére és korszerűsítésére”* megfogalmazott irányelvek (*„a hangszer tanulás alapja nem lehet más, mint maga a zenei anyanyelv”*) teljesülését országos szintű szakmai továbbképzésekkel, valamint új hangszeres iskola összeállításával. (CZÖVEK, 1945: 250)

Ezen túlmenően a kottakiadvány tanításához szükséges módszertani kiadvány és az új anyagra épülő tanterv elkészítésére is gondot fordított. *„Minthogy kiadtuk a jelszót, hogy a*

⁷ Czövek Erna hamvainak végső nyughelyre helyezése. <https://zeneiskola.budakeszi.hu/nevadonk/127-czovek-erna-hamvainak-vegso-nyughelyre-helyezese-2016-03-31> megtekintés ideje: 2023.09.23.

gyermeket zenei anyanyelvükön kell tanítani, felvetődött a kérdés, hogy igen ám, de miből? Az eladdig használt zongoraiskolák kezdő példái szigorú ujjgyakorlatok voltak. Az akkori pedagógiai gyakorlat ezt másként el sem tudta képzelni. [...] Ha tehát meg akartuk valósítani az elképzelésünket, ehhez legalább az első évre új kotta kellett.” (CZÖVEK, 1975: 8)

4. kép – Czövek Erna Zongora-Ábécé (1946)

(Forrás: saját felvétel, CZÖVEK, 1946)

A zenepedagógiai reformtörekvések szempontjainak megfelelően 1946-ban a Cserépfalvi kiadónál került kiadásra *Zongora-Ábécé* címmel Czövek Erna kottakiadványa, ami a korábbi hangszeres iskolákhoz képest tartalmában és felépítésében egyaránt markáns változást mutatott. Már a kiadvány címlapján egyértelművé teszi a szerző a kiadvány célját, ugyanis munkájában a zongoratanulás első évfolyamának anyagát állította össze magyar népdalokra és magyar szerzők gyermekeknek írt instruktív műveire alapozva.

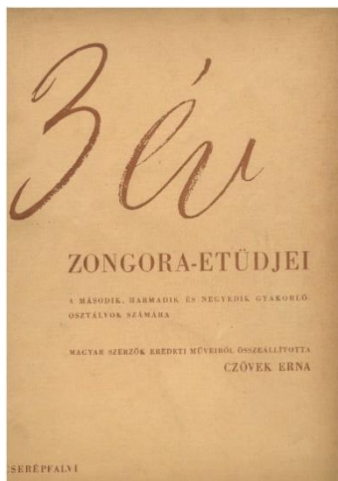
A kiadvány szakmai garanciáját tovább erősíti, hogy a kottakiadvány lektorálását olyan szakemberek neve fémjelzi, mint Kodály Zoltán, Kadosa Pál és Veress Sándor. A szerző a kiadvány belső címlapján mottóként is hangsúlyosan feltünteti, hogy „*magyar gyermeknek magyar az anyanyelve: muzsikálni is magyarul tanuljon először.*” (CZÖVEK, 1946: I)

A kiadvány használói az utószó átolvasásával ismerhetik meg a kiadvány célkitűzéseit, felépítését, valamint azt a szerzői iránymutatást, hogy a kiadvány nem tartalmaz technikaképzést segítő gyakorlatokat, mert a hangsúlyt „*a belső hallás fejlesztésén keresztül a helyes zenei elképzelésre fekteti*”, amihez javasolja a kiadvány használóknak Kodály Zoltán *A magyar népzene* és Irsai Vera *Bevezetés a zenébe* című köteteit. (CZÖVEK, 1946: 36) A kötet zenei anyagának összeállításához Czövek szakmai kapcsolati hálóját felhasználva tíz magyar

zeneszerzőt⁸ kért fel instruktív pedagógiai művek elkészítésére, aminek köszönhetően összeállt – a magyar gyermek- és népdalokon túl – a kortárs szerzők pedagógiai célzatú kompozícióit tartalmazó kiadvány. A kiadvány zenei anyagát a szerző különböző didaktikai és tartalmi súlypontokat figyelembe véve tudatosan csoportosította⁹.

A zongoratanárok számára a szerző 1948-ban *Útmutatás a Zongora-Ábécé tanításához* címmel módszertani kiadványt is készített, ami a Cserépfalvi kiadó gondozásában került forgalomba. A *Zongora-Ábécé* több átdolgozott és bővített kiadást is megélt, majd zenei anyagát Czövek felhasználta későbbi *Zongoraiskola* elnevezéssel megjelent további kottakiadványaiban.

5. kép – Czövek Erna 3 év zongora-etüdjei (1947)

(Forrás: saját felvétel, CZÖVEK, 1947)

Czövek Erna a *Zongora-Ábécé*-t követően 1947-ben *3 év zongora-etüdjei* címmel a Cserépfalvi kiadónál újabb kottakiadványt jelentetett meg. A szerző a kiadvány címében determinálja a kotta pedagógiai célkitűzését (technikaképzés). A kiadvány zenei anyagának összeállítását megvizsgálva erőteljes hasonlóság mutatkozik a korábbi kottakiadványhoz, ugyanis jelen kötetben is a magyar szerzőkhöz kapcsolódó ill. a magyar zenei motívumokra épülő kompozíciók dominanciája azonosítható. A kötet tizenhárom magyar zeneszerző¹⁰

⁸ Járdányi Pál (1920–1966), Kadosa Pál (1903–1983), Kassai Mária (1905?–1975), Kodály Zoltán (1882–1967), Mihály András (1917–1993), Ránki György (1907–1992), Szabó Ferenc (1902–1969), Székely Endre (1912–1989), Szervánszky Endre (1911–1977), Veress Sándor (1907–1992)

⁹ „Játékdalok hallás után való lejegyzésre, Gyakorlatok lapról való éneklésre és kikeresésre a zongorán Kodály Zoltán 333 olvasógyakorlatából, Gyermekdalok pentaton fordulatok gyakorlására, Dallamok dúr és moll pentachordban az abszolút kottalolvasás gyakorlására, Kvintelő dallamok, Kétszólamú kánonok, Ötfokú pentaton dallamok, Szinkopák, Leggeiro, Repetició, Sima, pergő játék”.

¹⁰ Csenki Imre (1912–1998), Horusitzky Zoltán (1903–1985), Járdányi Pál (1920–1966), Kadosa Pál (1903–1983), Kassai Mária (1905?–1975), Sárjai Tibor (1919–1995), Seiber Mátyás (1905–1960), Sugár Rezső (1919–

zongoratechnikai készségfejlesztéshez készült alkotását tartalmazza, amit az összeállító zongoratechnikai problémák alapján 15 tartalmi súlypont¹¹ szerint rendszerezett. A zongoratanulás magasabb osztályainak szánt kiadvány tartalmi felépítését áttekintve nem találunk előszót, utószót és függelék, valamint szerzői útmutató sem készült a kiadványhoz.

Czövek Erna további kiadványai részletesebb bemutatásától a tanulmány keretei miatt eltekintettünk, azonban a teljességre törekvés mellett strukturált táblázatban közöljük a könyvtárakban és gyűjteményekben elérhető kiadványokat.¹²

1. táblázat – Czövek Erna kottakiadványai

Czövek Erna kiadványainak típusa	Kottakiadványok adatlapja
I. Zongoratanítást, tanulást segítő „Zongoraiskola és Zongora-Ábécé” elnevezésű tankönyvi kiadványok (az első tanév anyagát tartalmazó kiadványok)	Czövek, E (1946). <i>Zongora-Ábécé</i> . Cserépfalvi, Budapest.
	Czövek, E (1957). <i>Zongoraiskola I.</i> Zeneműkiadó, Budapest.
	Czövek, E. (1966). <i>Zongoraiskola I.</i> Zeneműkiadó, Budapest.
II. Magasabb évfolyamok zongoratanulmányait segítő kottakiadványok	Czövek, E. (1953). <i>Zongoramuzsika I.</i> (Harmadik. kiad.). Zeneműkiadó, Budapest.; Czövek, E. (1954). <i>Zongoramuzsika II.</i> Zeneműkiadó, Budapest.; Czövek, E. (1957). <i>Zongoramuzsika III.</i> Zeneműkiadó, Budapest.; Czövek, E. (é.n.). <i>Zongoramuzsika IV.</i> Zeneműkiadó, Budapest.;
	Czövek, E (1958). <i>Zongoraiskola II.</i> Zeneműkiadó, Budapest.; Czövek, E (1958). <i>Zongoraiskola III.</i> Zeneműkiadó, Budapest.; Czövek, E (1959). <i>Zongoraiskola IV.</i> Zeneműkiadó, Budapest.; Czövek, E (1969) (harmadik kiadás). <i>Zongoraiskola V.</i> Zeneműkiadó, Budapest.; Czövek, E (1966) (második kiadás). <i>Zongoraiskola VI.</i> Zeneműkiadó, Budapest.
	Czövek, E (1968). <i>Zongoraiskola 2.</i> Editio Musica, Budapest.
	Czövek, E (1947). <i>3 év zongora-etüdjai.</i> Cserépfalvi, Budapest.
III. Zenei ismeretanyagot, repertoárt bővítő kiadványok	Czövek, E (1973). <i>Miniatúrák zongorára.</i> EMB, Budapest.

(Forrás: saját szerkesztés)

1988), Szabó Ferenc (1902–1969), Székely Endre (1912–1989), Szervánszky Endre (1911–1977), Veszprémi Lili (1901–1982), Wertheimer Ilona (é.n.)

¹¹ „Pergő játék, Legato, cantilena, Hangpárok, Szólamvezetés, Kettősfogások, akkordok, Kvartok, Kvintek és sextek, Osztinató, Tercek, Hangismétés, Trilla, tremolo, ritmusformák, Bolgár ritmus, váltakozó kezek, Kánonok”

¹² Czövek Erna 3 év zongora etüdjei című kötetének hátsó borítófedelén Cserépfalvi kiadásában megjelent kiadványként *Hammerschlag János – Czövek Erna: Preklasszikus mesterek könnyű zongoradarabjainak gyűjteménye* szerepel, azonban forrásgyűjtésünk során az EMB Zeneműkiadónál és a nagyobb könyvtárakban és zeneműtárakban sem találtunk további információkat a kötetről.

A szerző későbbi kiadványainak áttekintése után egyértelműen megállapítható az alapfokú zongoraoktatás összes osztálya számára iránymutató gyűjtemények összeállítása, amelyek tartalmi összeállításáról összességében elmondható, hogy hangsúlyos a magyar zenei anyag reprezentációja, valamint a kottakiadványok didaktikai felépítésében egyre tudatosabb összeállítás mutatkozik.

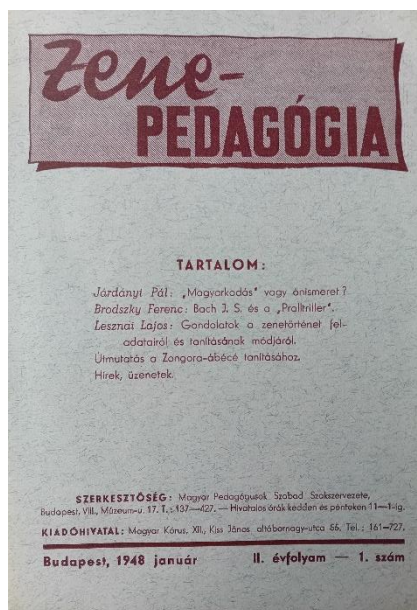
Czövek Erna a publicista

Czövek Erna a magyar zeneoktatás ügyét a karrierútja során számos fórumon és szerepben képviselte, melynek egyik megjelenési formájaként azonosítható az életpálya 1935-1981 közötti időszakában intenzíven mutatkozó szakírói tevékenység. Az alkotó tollat ragadva hosszabb-rövidebb közleményekben tudósított a magyar zenei élet jelenségeiről, a zenepedagógiai reformtörekvések alakulásáról, fővárosi és vidéki szakmai rendezvényekről és jó gyakorlatokról, valamint tanulmányokban fogalmazta meg a magyar zeneoktatás jövőjéért sajátos gondolatait és javaslatait. Czövek Erna szakmai írásai tíz periodikában¹³, továbbá módszertani kiadványokban és a szerző 1975-ben *Emberközpontú zenetanítás* címmel megjelent monográfiájában maradtak az utókorra. Az alkotó első közleményét 1935-ben az *Énekszó* című folyóirat II. évfolyamának 4-5. számában *Miért nem divat ma a hangszerstanulás?*, az utolsó munkáját 1981-ben a *Muzsika* XXIV. évf. 6. számában *Újabb zeneiskolai reform?* címmel azonosítottuk.

Az elkészült közlemények az életpálya tág időszakának közel 50 éve alatt keletkeztek. Összesen 65 tételt számláltunk meg, amelynek oldalszáma közel 600 oldal. A szerző szakírói produktivitását áttekintve az életpálya legintenzívebb időszaka az 1940-es években jelentkező markáns reformpedagógiai törekvésekhez kapcsolódik, valamint kiemelkedő szakírói munkásság mutatkozik az 1960 utáni nyugdíjas években. A megjelent írások összességét típus szerint is áttekintettük, ami alapján egyértelműen megállapítható, hogy a publikációk széles spektrumot járnak be, megtalálható közöttük recenzió, idegennyelvű írások fordítása, beszámoló szakmai rendezvényekről, ismeretterjesztés, továbbá olyan tanulmányok, amelyek általános zenepedagógiai jelenségre reflektálnak vagy szakmódszertani problémát érintenek. Czövek szakmai munkát befogadó periodikák között kiemelkedik a *Parlando* és a *Zenepedagógia* című folyóiratok, ami azzal magyarázható, hogy a speciális orgánumok azonosultak leginkább az alkotó nézeteivel, valamint a kiadói politika milyen teret adott a munkák megjelentetésére.

¹³ Énekszó, A Hangszer, Magyar Zenei Szemle, A Jövő útjain, Embernevelés, Pedagógus értesítő, Zenepedagógia, Magyar Zene, Parlando, Muzsika.

6. kép – Zenepedagógia

(Forrás: saját felvétel, Zenepedagógia, 1948. II. évf. 1.sz.)

Czövek Erna az *Énekszó* és annak mellékleteként megjelent *Hangszer* folyóiratok hasábjain szerzett szerkesztői gyakorlatot pedagógiai folyóiratok összeállítására, aminek tapasztalatait felhasználva indította el főszerkesztőként 1947-1950 között a *Zenepedagógia* című szakmai periodikát. A szerkesztőbizottsági tagok között Kertész Gyula, Sz. Demény Magda és Szervánszky Endre nevével találkozhatunk. A *Zenepedagógia* címmel indított szakmapedagógiai célkitűzéseket felvállaló periodika a Magyar Pedagógusok Szabad Szakszervezete Zenei Tagozatának szaklapjaként jelent meg a Magyar Kórus kottakiadó vállalat által. Az új szakmai periodika nyitószámában a lap célkitűzését úgy fogalmazta meg Czövek, hogy „*az építeni szándékozó zenepedagógusok szöcsöve kíván lenni. Helyet kap benne minden egészséges irányzat, sőt helyet kívánunk adni egymással ellentétes megnyilatkozásoknak is [...].*” (CZÖVEK, 1947a: 4) A szaklap rövid működése alatt origóba helyezte a tájékoztatást zenepedagógia eseményekről, szakmódszertani problémák körbenjárását, általános zenepedagógiai jelenségek felvillantását, új kiadványok bemutatását, amelyhez a főszerkesztő Czövek Erna a szakmai élet elismert szakembereit nyerte meg. Így a periodika rovataiban többek között J. Irsai Vera, Járdányi Pál, Szabolcsi Bence, Takács Jenő, Veszprémi Lili írásai olvashatóak.

Összegzés

Czövek Erna hosszú életpályája alatt számos szerepben megmutatkozott, azonban mindegyik tevékenységében egy közös cél – a magyar zeneoktatás ügye – azonosítható. Újító tevékenységeinek számos produktuma maradt az utókorra; kottakiadványok, zenepedagógiai írások, valamint szellemi örökségként a kerületi Zenepedagógus Munkaközösségek megalakítása és a zeneoktatás szervezeti rendszerének kialakítása. Mindemellett közvetlen zenepedagógiai öröksége tovább él egykori növendékei szakmai munkásságában.

Felhasznált források

Czövek Erna kottakiadványai

CZÖVEK Erna (1946): *Zongora-Ábécé*. Cserépfalvi, Budapest.

CZÖVEK Erna (1947): *3 év zongora-etüdjei*. Cserépfalvi, Budapest.

CZÖVEK Erna (1953): *Zongoramuzsika I*. Harmadik kiadás. Z. 123. Zeneműkiadó, Budapest.

CZÖVEK Erna (1954): *Zongoramuzsika II*. Harmadik kiadás. Z. 179. Zeneműkiadó, Budapest.

CZÖVEK Erna (1957a): *Zongoramuzsika III*. Harmadik kiadás. Z. 180. Zeneműkiadó, Budapest.

CZÖVEK Erna (1957b): *Zongoraiskola I*. Z. 2376. Zeneműkiadó, Budapest.

CZÖVEK Erna (1958): *Zongoraiskola II*. Z. 2412. Zeneműkiadó, Budapest.

CZÖVEK Erna (1959a): *Zongoraiskola III*. Z. 2413. Zeneműkiadó, Budapest.

CZÖVEK Erna (1959b): *Zongoraiskola IV*. Z. 2415. Zeneműkiadó, Budapest.

CZÖVEK Erna (1966a): *Zongoraiskola VI*. Második kiadás. Z. 2414. Zeneműkiadó, Budapest.

CZÖVEK Erna (1966b): *Zongoraiskola 1*. Z. 5223. Zeneműkiadó, Budapest.

CZÖVEK Erna (1969a): *Zongoraiskola V*. Harmadik kiadás. Z. 2416. Zeneműkiadó, Budapest.

CZÖVEK Erna (1969b): *Zongoraiskola 2*. Z. 5243. Editio Musica, Budapest.

CZÖVEK Erna (1973): *Miniatűrök zongorára*. Z. 6751. EMB, Budapest.

CZÖVEK Erna (é.n.): *Zongoramuzsika IV*. Z. 181. Zeneműkiadó, Budapest.

Czövek Erna módszertani kiadványa

CZÖVEK Erna (1975): *Emberközpontú zenetanítás*. Első kiadás. Zeneműkiadó, Budapest.

Czövek Erna periodikákban megjelent publikációi

CZÖVEK Erna (1935): Miért nem divat ma a hangszertanulás? *Énekszó*, II. évf. 4-5. sz. 169-170.

CZÖVEK Erna (1939): Zenepedagógiai szemináriumok. *A Jövő útjain*, XIV. évf. 1-2. sz. 41-42.

CZÖVEK Erna (1945): A M.P.Sz.Sz. zenepedagógus tagozatának programja. *Embernevelés*, I. évf. 1-2. sz. 250-252.

CZÖVEK Erna (1947a): Beköszöntő. *Zenepedagógia*, I. évf. 1. sz. 3-4.

CZÖVEK Erna (1947b): Zenepedagógusok Munkaközössége. *Pedagógus értesítő*, III. évf. 3. sz. 13-14.

CZÖVEK Erna (1947c): A Zenepedagógus Munkaközösség. *Pedagógus értesítő*, III. évf. 21. sz. 9.

CZÖVEK Erna (1975): A mi forradalmunk. *Parlando*, XVII. évf. 4. sz. 4-8.

CZÖVEK Erna (1981): Újabb zeneiskolai reform? *Muzsika*, XXIV. évf. 6. sz. 1-7.

Hagyatéki források

CZÖVEK ERNA, rendezetlen iratok, Czövek Erna Alapfokú Művészeti Iskola, Budakeszi.

Zeneiskolai emlékkönyvek, évkönyvek

A FŐVÁROSI ZENEISKOLA SZERVEZET 1. KÖRZETÉNEK DOKUMENTÁCIÓS ALBUMA. (1965) Kézirat. Budapest.

BARTH Márta (szerk.) (1984): *A Fővárosi VI. kerületi Állami Zeneiskola története*. Kézirat. Tóth Aladár Zeneiskola, Budapest.

BARTH Márta – ISPÁNKI Ferenc (szerk.) (2003): *100 éves a Tóth Aladár Zeneiskola 1903-2003*. Tóth Aladár Zeneiskola, Budapest.

BARTH Márta – JENEY Sándorné – SALLAI Imréné – SZAKÁLY Ágnes (szerk.) (1994): *Fodor-Tóth Aladár Zeneiskola 90 éve*. Wambach Ferencné, Budapest.

Interjúfelvételek egykori zenetanár kollégával

Interjúfelvétel Szokolay Balázssal. Felvét elkészítés időpontja: 2020.04.06. (INTERJÚFELVÉTEL, 2020)

Másodlagos források

A kassai és Abaujtonavásárhelyi egyesület Budapesten. *Miskolczi Napló*, XXII. évf. 1922. 33. sz. 5. (EGYESÜLET, 1922)

- BALÁZS-ARTH Valéria (szerk.) (2000.): *Révai új lexikona*. IV. kötet. Babits Kiadó, Szekszárd.
- BÉRES János (2020): *Elindultam hosszú útra*. Szerzői kiadás, Budapest.
- BORONKAY Antal (szerk.) (1983): *Brockhaus Riemann Zenei Lexikon*. 1. kötet. Zeneműkiadó, Budapest.
- CSUNDERLIK Péter (2022): *A Galilei kör története*. Napvilág, Budapest.
- DOBSZAY László (1983): Czövek Erna búcsúztatása. *Parlando*, 1983. XXV. évf. 6-7. sz. 4-8.
- DUFFEK Mihály (2015): *Zongora szakmódszertan személyes hangolásban*. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.
- GESZLER Ödön (szerk.) (1937): *A Budapest Székesfővárosi Felsőbb Zeneiskola huszonötéves fennállása alkalmából kiadott emlékkönyv 1912-1937*. Budapest Székesfőváros Házinyomdája.
- Hangversenyek. *Az Ujság*, XX. évf. 1922. 65. sz. 12. (HANGVERSENYEK, 1922)
- Kassaiak estélye Budapesten. *Magyar Jövő*, IV. évf. 1922. 29. sz. 4. (KASSAIK ESTÉLYE, 1922)
- Növendék-hangverseny. *Pesti Napló*, 69. évf. 1918. 129. sz. 8. (NÖVENDEK-HANGVERSENY, 1918)
- PALASOVSKY Ödön (1979): A Ménesi úttól a Mártírok útjáig. *Budapest, a főváros folyóirata*, XVII. évf. 11. sz. 6-9.
- PETHŐ Villő (2013): Énekszó – folyóirat a zenei nevelés megújítása és az Éneklő Ifjúság szolgálatában. In: Németh András – Pirka Veronika (szerk.): *Az életreform és reformpedagógia - recepció és intézményesülési folyamatok a 20. század első felében*. Gondolat Kiadó, Budapest. 134-151.
- PETHŐ Villő (2020): Az iskolai énekképzés helyzete. In: Dalos Anna – Ozsvárt Viktória (szerk.): *Járdányi Pál és kora*. Rózsavölgyi és Társa, Budapest. 221-239.
- RUBIN László (1928): A Galilei kör története. In: Vámbéry Rusztem – Varró István (szerk.): *Századunk*. Hungária, Budapest. 464-469.
- SZABOLCSI Bence – TÓTH Aladár (szerk.) (1965): *Zenei lexikon*. I. kötet. Zeneműkiadó Vállalat, Budapest.
- VAS Bence (szerk.) (2015): *Zenepedagógiai tankönyv*. PTE Művészeti Kar Zeneművészeti Intézet, Pécs.
- VERESS Sándor (1947): *Billegetőmuzsika*. Cserépfalvi, Budapest.

Internetes forrás

Czövek Erna hamvainak végső nyughelyre helyezése.

<https://zeneiskola.budakeszi.hu/nevadonk/127-czovek-erna-hamvainak-vegso-nyughelyre-helyezese-2016-03-31> megtekintés ideje: 2023.09.23.